

POSTANOWIENIE

Dnia 21 kwietnia 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dariusz Dończyk (przewodniczący)

SSN Józef Frąckowiak

SSN Anna Kozłowska (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku P. S.A. w L.
przy uczestnictwie D. P., M. P., P. S.A. w R. i G. W.
o nabycie służebności gruntowej przez zasiedzenie,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 21 kwietnia 2017 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy
od postanowienia Sądu Okręgowego w R.
z dnia 10 grudnia 2015 r., sygn. akt V Ca (...),

**uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu w R. do ponownego rozpoznania pozostawiając
temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania
kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 10 grudnia 2015 r. Sąd Okręgowy w R. oddalił apelację wnioskodawcy P. S.A. w L. od postanowienia Sądu Rejonowego w D. VI Zamiejscowego Wydziału Cywilnego z siedzibą w R. z dnia 25 czerwca 2015 r. oddalającego wniosek wnioskodawcy o stwierdzenie nabycia przez zasiedzenie

służebności gruntowej, dotyczącej linii energetycznej obejmującej stację transformatorową średniego napięcia oraz napowietrzną linię średniego napięcia wraz z dwoma słupami rozkrocznymi i elementami linii niskiego napięcia, polegającą na korzystaniu z części działek gruntu nr (...)/3 i nr (...)/4 położonych w K., stanowiących własność uczestników postępowania D. P. i M. P., w zakresie możliwości dystrybucji przez te urządzenia energii elektrycznej oraz prawa wejścia i wjazdu na działki w celu eksploatacji, modernizacji i konserwacji urządzeń.

Z ustaleń i ocen prawnych Sądu Rejonowego, w całości zaakceptowanych przez Sąd Okręgowy, wynikało, że wskazywane urządzenia stanowią elementy sieci dystrybucyjnej średniego napięcia z elementami sieci niskiego napięcia i zostały posadowione na nieruchomości bez zgody i wiedzy ówczesnej właścicielki nieruchomości, poprzedniczki prawnej uczestników. Do wzniesienia tych urządzeń, wraz liniami niskiego napięcia, doszło w następstwie wykonania pozwoleń zezwalających na modernizację dotychczasowej linii napowietrznej i decyzji zatwierdzających plan realizacyjny a także zarządzenia Wojewody (...) nr 2/81 z dnia 24 stycznia 1981 r. Zarządzenie to zostało wydane na podstawie art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 28 czerwca 1950 r. o powszechnej elektryfikacji wsi i osiedli (Dz.U z 1954 r. Nr 32, poz. 135 ze zm.), w sprawie ogłoszenia m.in. w miejscowości K., powszechnej elektryfikacji zagród oraz modernizacji urządzeń elektrycznych polegającej na wymianie i doprowadzeniu przewodów elektrycznych napięcia użytkowego do budynków mieszkalnych, inwentarskich i gospodarczych oraz założenia w tych budynkach wewnętrznego urządzenia odbiorczego w zakresie przewidzianym w przepisach i dokumentacji projektowo - kosztorysowej. Osoby posiadające upoważnienie z P. w R. zostały uprawnione do wstępu na posesję i do budynków, dokonywania tam oględzin i pomiarów oraz wykonywania robót i zakładania urządzeń jakich wymagała powszechna elektryfikacja w odniesieniu do danej miejscowości. Między linią średniego napięcia i jej urządzeniami a linią niskiego napięcia istnieje wzajemna zależność techniczna i funkcjonalna a także ekonomiczna. Linie niskiego napięcia są potrzebne do bezpośredniego zasilania odbiorców z tym, że niezbędna jest wcześniejsza zmiana napięcia średniego na niskie przy pomocy stacji transformatorowej. Samodzielne istnienie linii średniego napięcia jest możliwe jednakże nie pozwala na prowadzenie działalności

gospodarczej polegającej na sprzedaży energii. Sprzedaż jest możliwa dzięki liniom niskiego napięcia biegnących w sprawie od nasłupowej stacji transformatorowej, stanowiącej fragment sieci dystrybucyjnej powiązanej z głównym punktem zasilania. Budowa linii niskiego napięcia bez budowy linii średniego napięcia nie była możliwa. Wspólnym punktem obu linii jest słup z zamontowaną na nim stacją transformatorową. Urządzenia i sieci średniego napięcia i niskiego napięcia zostały zbudowane i oddane do użytku jednocześnie, w maju 1981 r. Znajdowały się kolejno w posiadaniu poprzedników prawnych wnioskodawcy, przy czym następstwo to zostało w sprawie wykazane. Oddalając wniosek i apelację, Sądy wywiodły, że w odniesieniu do linii średniego napięcia nie został wykazany żaden tytuł do wejścia w posiadanie nieruchomości, nastąpiło to samowolnie. Wykluczało to przyjęcie posiadania nieruchomości w dobrej wierze. Zarządzenie Wojewody (...) wydane na podstawie ustawy o powszechnej elektryfikacji wsi i osiedli dotyczyło linii niskiego napięcia i dawało poprzednikowi prawnemu wnioskodawcy określony obszar uprawnień, które wyłączały zasiedzenie w okresie realizowania czynności związanych z budową i remontem tej linii. W okresie późniejszym, na etapie eksploatacji i konserwacji, uzasadnione stało się rozważanie czy przedsiębiorca pozostawał w dobrej czy w złej wierze. W ocenie Sądu Okręgowego dopiero z dniem przystąpienia do użytkowania linii niskiego napięcia, najwcześniej w maju 1981 r. mógł rozpocząć się bieg zasiedzenia, a przyjęcie, że był w złej wierze wymagało trzydziestoletniego okresu posiadania. Do zasiedzenia doszłoby zatem, z dniem 1 czerwca 2011 r., biorąc jednak pod uwagę, że uczestnicy w dniu 14 listopada 2002 r. wytoczyli powództwo negatoryjne, nastąpiła przerwa biegu zasiedzenia.

W skardze kasacyjnej od postanowienia Sądu Okręgowego wnioskodawca zarzucił naruszenie art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. przez brak wskazania w uzasadnieniu przyczyn, dla których Sąd Okręgowy oddalił jego apelację w części dotyczącej zasiedzenia służebności w zakresie linii niskiego napięcia i nie odniósł się do zarzutów apelacji dotyczących tej części roszczenia. Skarżący zarzucił nadto naruszenie przepisów prawa materialnego, to jest art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 28 czerwca 1950 r. o powszechnej elektryfikacji wsi i osiedli (Dz.U. z 1954 r. Nr 32, poz. 135 ze zm., dalej jako „u.p.e.w.o.”) przez błędną wykładnię

polegającą na przyjęciu, że przepisy te dotyczyły wyłącznie linii niskiego napięcia oraz naruszenie art. 172 k.c. przez przyjęcie, że objęcie służebności w posiadanie na podstawie zarządzenia o powszechnej elektryfikacji nie uzasadnia przyjęcia dobrej wiary posiadacza służebności.

We wnioskach kasacyjnych skarżący domagał się uchylenia zaskarżonego postanowienia i zmiany postanowienia Sądu Rejonowego przez uwzględnienie wniosku w sposób wskazany w żądaniu, ewentualnie uchylenia zaskarżonego postanowienia i przekazania sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Definicja pojęcia powszechnej elektryfikacji zawarta jest w zdaniu drugim art. 1 ust. 1 u.p.e.w.o., który stanowi: „powszechna elektryfikacja obejmuje doprowadzenie przewodów elektrycznych napięcia użytkowego do budynków mieszkalnych i gospodarczych oraz założenie w tych budynkach wewnętrznego urządzenia odbiorczego”. Napięcie użytkowe jako pojęcie techniczne zostało w toku sprawy objaśnione przez biegłego jako napięcie niskie, z uwagi na swoje przeznaczenie i rodzaj obiektów, do których, zgodnie z ustawą, miało być doprowadzone. Podzielić należy zatem stanowisko Sądów obu instancji, że przepisy powołanej ustawy dotyczą wyłącznie linii niskiego napięcia.

W celu doprowadzenia napięcia niskiego do budynków mieszkalnych i gospodarczych ustawodawca, zgodnie z art. 4 ustawy, wyposażył odpowiednie osoby, legitymujące się upoważnieniem przedsiębiorstwa elektryfikacji rolnictwa, w prawo wstępu na posesje i do tych budynków, dokonywania tam oględzin i pomiarów oraz wykonywania robót i zakładania urządzeń jakich wymagać będzie elektryfikacja. Założenie zatem przewodów i innych niezbędnych urządzeń miało podstawę prawną wprost w ustawie. W literaturze budzi wątpliwości jakie znaczenie przypisać ograniczeniu uprawnień właściciela nieruchomości powstałym na skutek posadowienia na nieruchomości nieusuwalnych w zasadzie urządzeń, nie ma w tej materii również jednoznacznych poglądów w orzecznictwie. Jeżeli podzielić pogląd, że przez posadowienie takich urządzeń doszło do trwałego ograniczenia prawa własności o charakterze zbliżonym do służebności gruntowej o treści służebności

przesyłu, wówczas badanie dobrej czy złej wiary posiadacza jest bezprzedmiotowe skoro przedsiębiorca przesyłowy korzystając z tych urządzeń wykonuje uprawnienie zagwarantowane mu w ustawie a jego czynności nie są skierowane przeciwko właścicielowi ponieważ podejmuje je w zakresie w jakim właściciel w swoim prawie został ograniczony ustawą. Taką konstrukcję w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjęto po analizie skutków decyzji wydanej na podstawie art. 35 ustawy z dnia 12 marca 1958 r. o zasadach i trybie wywłaszczania nieruchomości - jedn. tekst: Dz.U. z 1974 r. Nr 10, poz. 64 ze zm. (por. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 8 kwietnia 2014 r. III CZP 87/13, OSNC z 2014 r. nr 7-8, poz. 68 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 sierpnia 2015 r. I CSK 959/14, nie publ.). Wobec pewnego podobieństwa w oddziaływaniu na sferę własności, konstrukcja ta na gruncie art. 1 ust. 1 i art. 4 ust. 1 u.p.e.w.o. nie może być odrzucona. Jej zaakceptowanie wykluczałoby stwierdzenie zasiedzenia prawa o treści odpowiadającej służebności przesyłu. Sąd Najwyższy w składzie rozstrzygającym sprawę wyraża jednak pogląd, że obowiązujące do 5 grudnia 1997 r. przepisy u.p.e.w.o., w tym art. 1 ust. 1 i art. 4 ust. 1, przewidywały, zgodnie z literalnym brzmieniem art. 38 pkt 2 ustawy z dnia 12 marca 1958 r. o zasadach i trybie wywłaszczania nieruchomości (jedn. tekst: Dz.U. z 1974 r. Nr 10, poz. 64 ze zm.), tylko szczególny tryb i zasady zajęcia nieruchomości, co obejmowało uprawnienia do wstępu na nieruchomość w oznaczonym celu i dla jego realizacji czyli realizacji zadań objętych prowadzoną na danym terenie powszechną elektryfikacją. Do nabycia tych uprawnień nie było wymagane uzyskanie decyzji administracyjnych przewidzianych w art. 35 ustawy z dnia 12 marca 1958 r. czy też art. 70 ust. 1 ustawy z dnia 29 kwietnia 1985 r. z dnia 29 kwietnia 1985 r. o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości (jedn. tekst: Dz.U. z 1991 r. Nr 30, poz. 127 ze zm.), uprawnienia te wynikały bowiem z zarządzenia wydanego na podstawie art. 1 ust. 1 u.p.e.w.o. Zrealizowanie celu powszechnej elektryfikacji utwierdzało właściciela urządzeń władającego w związku z tym w oznaczonym zakresie cudzą nieruchomością, że skoro legalnie, zgodnie z obowiązującymi przepisami i na podstawie zarządzenia właściwego organu administracji państwowej posadził na nieruchomości urządzenia to służy mu również uprawnienie w postaci korzystania z dostępu do nich dla zapewnienia ich

prawidłowego funkcjonowania, w tym usunięcia awarii, przeprowadzenia konserwacji, czy też modernizacji. Takie *iunctim* pomiędzy posadowieniem urządzeń w celu elektryfikacji a następnie utrzymywaniu ich w sprawności w tym samym celu, pozwala przyjąć dobrą wiarę posiadacza służebności nie tylko w zakresie posadowienia urządzeń, ale i w dalszym okresie związanym już z ich eksploatacją. Takie stanowisko zostało już wyrażone w orzecznictwie Sądu Najwyższego (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 września 2010 r., III CSK 319/09, OSNC-ZD z 2011 r. nr 2, poz. 36) i Sąd Najwyższy w składzie rozstrzygającym sprawę, przychylił się do tego poglądu, co powoduje że zarzut wadliwego oddalenia wniosku w części dotyczącej linii niskiego napięcia jest uzasadniony.

Zgodzić natomiast należy się z Sądem, że linia średniego napięcia została przez poprzedników prawnych skarżącego posadowiona na nieruchomości uczestników w okolicznościach wskazujących na złą wiarę. Poprzednik prawny wnioskodawcy nie legitymował się odpowiednim tytułem do wkroczenia na nieruchomość uczestników, za taki nie można bowiem poczytać decyzji lokalizacyjnych. Tytuł taki mogłaby ewentualnie stanowić decyzja wydana w trybie art. 35 ustawy z dnia 12 marca 1958 r. lub umowa z właścicielem. Tymczasem lokalizacja inwestycji uległa zmianie w stosunku do stanu poprzednio istniejącego, urządzenia posadowiono na gruncie pod nieobecność właściciela nieruchomości, bez jego zgody. Ponieważ z ustalonych okoliczności wynikało, że poprzednik prawny wnioskodawcy w chwili uzyskania posiadania nieruchomości w części dotyczącej linii średniego napięcia wiedział, czy też przy zachowaniu wymaganej staranności powinien był wiedzieć, że nie przysługuje mu żadne prawo o treści odpowiadającej służebności, trafnie Sądy przyjęły, że domniemanie dobrej wiary zostało obalone.

Z przedstawionych przyczyn Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. uchylił zaskarżone postanowienie i przekazał sprawę Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania. Uchylenie zaskarżonego postanowienia nastąpiło w całości z uwagi na trudność w rozdzieleniu, na obecnym etapie postępowania, żądań wniosku w związku z treścią wniosku apelacyjnego i wniosku kasacyjnego.

O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 108 § 2 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c.

aj